

İLETİŞİM ÇALIŞMALARINDA BİLGİSAYAR DESTEKLİ YÖNTEM

İLETİŞİM ÇATIŞMALARI DURUMU YÖNTEMİ'NİN MODERNİZASYONU VE YENİ VERSİYONUN GEÇERLİLİK ÖN ÇALIŞMASI: İLETİŞİM ÇALIŞMALARINDA BİLGİSAYAR DESTEKLİ YÖNTEM

Serkan ÖZGÜN

ÖZ

Günümüzde bilgisayarın psikoloji alanında yaygın kullanımı, kağıt-kalem testlerinin bilgisayar destekli hale getirilmesi şeklinde görülmektedir. Bu çalışmada da Blakar'ın İletişim Çatışmaları Durumu (İÇD) yönteminin orijinal kağıt-kalem versiyonunun bilgisayar ortamına aktarılması ve iki versiyonun karşılaştırılması ele alınmaktadır. Çalışmaya alınan üniversite öğrencisi 60 çift ($n = 120$) 30 çiftten oluşan iki ayrı gruba ayrılarak, bir gruba İÇD kağıt-kalem versiyonu, diğer gruba bilgisayar versiyonu uygulanmış ve iletişim etkinliği parametreleri boyutunda performansları karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, İÇD bilgisayar versiyonunun orijinal kağıt-kalem formu yerine kullanılabilirliğini destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: İÇD yöntemi, iletişim, psikoloji ve bilgisayar

*Modernization of the Communication Conflict Situation Method and
Validity of the New Version: The Computerized Method for
Communication Researches*

ABSTRACT

The present study aimed to develop a computerized version of Blakar's method of Communication Conflict Situation (CCS), and eventually compare the two versions (computerized, and paper-pencil) with each other. In this study, 60 dyads ($n = 120$) from 21 undergraduate student sample were divided into two groups. The first group was administered the

original paper-and-pencil based form of CCS, whereas the other group was administered the computerized version of CCS. The performances of the two groups were compared based on the communication efficiency parametrics. The results showed that the dyads had no differences in terms of their performances on the two versions of the CCS. Thus, CCS-cb is a method to be used as a substitute for the CCS paper-and-pencil version.

Keywords: CCS method, communication, psychology and computer

İletişim Çatışmaları Durumu Yöntemi'nin Modernizasyonu ve Yeni Versiyonun Geçerlilik Çalışması

Teknoloji alanındaki hızlı değişimler birçok bilim dalı uygulamalarına yenilikler kazandırmaktadır. Psikoloji bilimi de doğal olarak bu alandaki hızlı değişimden etkilenmektedir. Bilgisayarın kullanım alanı yaygınlaştıkça, özellikle uygulamalı psikolojide önemli bir hale gelmiş ve bilgisayar destekli (computerized) yöntemler son 10 yılda hızla alanını genişletmiştir (Butcher, Perry & Atlis, 2000). Bu değişimin sonucu olarak psikolojinin tüm uygulama alanlarına yeni yöntemler eklenmekte ya da kullanılan yöntemler bilgisayar destekli hale getirilmektedir.

Butcher, Perry ve Atlis (2000) makalelerinde psikiyatrik tarama, kişilik ölçümü, nöropsikoloji ve endüstri psikolojisi alanlarında uygulanan bilgisayar destekli testleri içeren çalışmaları gözden geçirmiştir. Bilgisayar destekli testler ile onların kağıt-kalem formlarının karşılaştırılması tartışılmakla birlikte, genel olarak bu yeni versiyon testlerin uygulamaya getirdiği zenginlik ve kolaylık açısından değerlendirilmeye alınmaları gerekliliği vurgulanmaktadır.

Bilgisayarın klinik uygulamada yaygın olarak yer alışı, kağıt-kalem (yazılı) testlerin ya da mülakatların bilgisayar destekli versiyonlarının kullanılması şeklinde olmaktadır (Parkin, 2000). Çeşitli alanlarda bilgisayar destekli hale getirilen bu yöntemlerden bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Klinik uygulamada sıklıkla kullanılan MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory) bilgisayar ortamına taşınan testlerin başında gelmektedir. Her iki versiyon karşılaştırıldığında birbirine yakın sonuçlar elde edilmiştir (Handel, Ben-Porath & Watt, 1999). Bilgisayar ortamına taşınan diğer bir test bataryası da GATB'dir (General Aptitude Test Battery) (Van de Vijver & Harsveldt, 1994). Bu test bataryasının iki

versiyonunun sonuçları arasında da herhangi bir farklılık gözlenmemiştir. Yine MSI'nın (Marital Satisfaction Inventory) da bilgisayar destekli versiyonu tamamlanmış ve deneyimli aile terapistleri tarafından değerlendirilerek standardize edilmiştir (Hoover & Snyder, 1991). Başka bir çalışmada ise Waller ve Reise (1989) tarafından kişilik ölçümü yöntemlerinden APA'nın (Adaptive Personality Assessment) klasik ve bilgisayar versiyonları karşılaştırılmış ve yeni versiyonun klinik uygulamaya yatkınlığı gösterilmiştir.

Tüm psikiyatri hastaları için uygun bulunmasa da psikiyatrik değerlendirmelerde de bilgisayar destekli yöntemler kullanılmaya başlanmıştır (Spinoven, Labbe & Rombouts, 1993). Moreland ve Godfrey'in (1989) çalışmasında MCMI'nın (Millon Clinical Multiaxial Inventory) bilgisayar versiyonunun, kağıt-kalem versiyonuna göre daha iyi performans verdiği bildirilmektedir.

Nöropsikoloji alanında kullanılan bazı testlerin de bilgisayar versiyonları kullanılmaya başlanmıştır. Cho ve arkadaşlarının çalışmasında (2002) bilgisayar destekli olan CDST (Computerized Dementia Screening Test), önleme çalışmasında kullanılmış ve olumlu sonuçlar alınmıştır. Başka bir çalışmada ise WCST'nin (Wisconsin Card Sorting Test) bilgisayar versiyonu ve klasik versiyonu otistik çocuklar üzerinde karşılaştırılmış, yeni versiyondan alınan sonuçların klinik gözleme daha yakın olduğu bildirilmiştir (Ozonof, 1995). Yine nöropsikolojik test bataryaları içinde kullanılan, orijinalinde bir çocuk oyunu olan Hanoi Kulesi'nin (Tower of Hanoi) klasik versiyonu ve bilgisayar versiyonu sağlıklı kişilerde karşılaştırılmış ve performanslar arasında herhangi bir farklılık belirtilmemiştir (Leon-Carrion ve ark., 1991; Mataix-Cols & Bartres-Faz, 2002). Bunların yanı sıra bilgisayar ortamına aktarılan çeşitli kognitif beceri testlerinin bilgisayar versiyonlarının, kağıt-kalem versiyonlarına denk olduğu ve benzer sonuçlar verdiği gözlenmiştir (Watson, Manifold, Klett & Brown, 1990; Mead & Drasgow, 1993).

Yalnızca klinik uygulamalarda değil endüstri psikolojisi alanında da bilgisayar destekli hale getirilen yöntemlere rastlanmaktadır. King ve Miles'in (1995) çalışmalarında dört ayrı iş odaklı ölçüm test edilmiş ve kağıt-kalem versiyonlarıyla bilgisayar versiyonları arasında herhangi bir ölçüm farkı belirlenememiştir. Yine başka bir çalışmada JDI'nın (Job Descriptive Index) iki alt ölçeği (The Supervisor Satisfaction Scale, The

Coworker Satisfaction Scale) test edilmiş ve benzer şekilde, kağıt-kalem versiyonu ile bilgisayar versiyonu uygulamaları arasında farklılık bulunamamıştır (Donovan, Drasgow & Probst, 2000).

Tüm bu gelişmeler ışığında, bilgisayarlar tanı koyucu ölçümler ve klinik mülakat ya da yazılı testlerin yerini alarak uygulamacılara kolaylık sağlamaktadır. Yukarıda ele alınan yöntemlerin yanısıra bireysel rapor oluşturma, kendilik algısı, davranış, kişilik ve depresyon taraması gibi diğer ölçüm yöntemlerinin de bilgisayar destekli versiyonları kullanılmaya başlanmıştır. Tüm yöntemler olmamakla beraber, birçoğu kağıt-kalem versiyonları ile aynı geçerliliğe sahip görünmektedir (Parkin, 2000).

Yukarıda kısaca ele alınan, psikoloji alanındaki ivmeye paralel olarak, bu çalışmada da Blakar'm iletişim odaklı çalışmalarda kullanılan "İletişim Çatışmaları Durumu (Communication Conflict Situation, İÇD)" yönteminin bilgisayar versiyonunun geliştirilmesi ve orjinal kağıt-kalem formu ile karşılaştırılarak geçerliliğinin gösterilmesi amaçlanmıştır. İÇD yönteminin teorik arka planı aşağıda detaylı şekilde sunulmaktadır.

Teorik Arka Plan

İletişim odaklı çalışmalar içerisinde aile, genelde psikopatoloji ve özelde şizofreni alanında birçok araştırmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Bunların başında Baetson'm "çifte açmaz" (double-bind), Lidz'in "çarpık evlilik ve evlilik şizmi" (marital skew/schizm) ve Wynne'nin "sözde karşılıklık/yalancı birliktelik" (pseudo-mutuality) çalışmaları gelmektedir. (Bateson, Jackson, Haley & Weakland, 1956; Wynne, Ryckoff, Day & Hirsch, 1958; Elliot & Nancy, 1968). Getirdikleri kavramsal çerçevelerle iletişim odaklı çalışmaları uzun süre etkisi altına alan bu çalışmaların bulguları diğer araştırmacılar tarafından tekrarlanamamıştır. Blakar'a göre yönetsel yetersizliklerle karakterize olan problem, bu alanda kullanılacak uygun yöntemlerin geliştirilmesi ve iletişim kavramını sınırlandırarak yeniden tanımlanması ile aşılabilir (Blakar, 1984).

Blakar, iletişim teorilerinin bir çeşit davranış çalışmaları analiz aletine dönüştürülebilmesi için yapılması gereken unsurları sunmaktadır. Bunların başında uygun bir iletişim tanımının yapılması, iletişim süreçlerini geliştirip, yapılandırabilecek, "kavramsal çerçevelerin"

oluşturulması ve son olarak iletişim teorileri ile örüntülü yöntemlerin geliştirilerek deneysel bulguların artırılması gelmektedir.

İletişimin Yeniden Tanımlanması

Blakar iletişimi tanımlamadaki temel zorluğun, evrensel ve yaygın insan eylemlerinin önemli ölçütlerini belirleyip, bu ölçütleri iletişim eyleminin kendisinden ayırmak olduğunu belirtmektedir. Blakar'a göre iletişimin en önemli karakteristiği, bir şeyi başka bir kişinin anlayabileceği bir duruma getirmektir. Blakar'ın yaklaşımında **iletişim; bir şeyin (mesaj) diğer kişinin (alıcı) anlayabileceği duruma getirildiği amaçlı bir eylem (intentional act)** olarak tanımlanmaktadır (Blakar, 1977).

İletişimin Önkoşulları

Blakar iletişim teorisini önkoşullara dayanan bir biçimde inşa etmenin, iletişim sürecinin anlaşılabilir kılınmasında en uygun yöntem olduğunu ileri sürmektedir. Blakar öncelikle bireysel iletişimi ve bununla ilgili "**bireysel önkoşulları**" ele almaktadır. Heider'in terminolojisindeki "**istek**" ve "**yapabilirlik**" kavramlarına, sistemik olarak araştırılabilecek bir noktadan bakmaktadır. Karşı tarafa bir şey iletmek için mutlaka belirli bir motivasyon gerektiğini belirtmektedir. Özgüven ve bir şeyi iletebilme becerisine sahip olmayı bu kavramların içerisinde ele almaktadır.

Bu yaklaşım içerisinde iletişimi karşılıklı kılan özelliğin, birbirinden farklı bakış noktalarında durabilmek olduğu söylenmektedir. Blakar, iletişimin temel önkoşulu olarak "**paylaşılan sosyal gerçeklik**" kavramını göstermektedir.

Blakar'ın işaret ettiği diğer bir önkoşul ise "**durumsal önkoşul**"dur. Paylaşılan sosyal gerçekliğin durumsal yansıması, yaygın şekilde "**burada ve şimdi**" kavramıdır. İletişim içinde olan kişilerin bu durumsal tanımlamayı yapma ve iletişimin gerçekleştiği ortamın çerçevesi hakkında hemfikir olma eğilimi taşıdıkları bildirilmektedir.

Blakar, iletişimi açıklamada tek başına bu önkoşulların yeterli olmadığını, bunların yanı sıra yaş, cinsiyet gibi diğer değişkenlerin de eklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Blakar bu değişkenleri "**etkili değişkenler**" olarak adlandırmaktadır. Ele alınan bu önkoşullar ve değişkenler dışında iletişimi etkileyen üçüncü bir başlık olarak "**iletişim**

süreci” kavramı sunulmaktadır. İletişim süreci kavramı ile iletişim, başarılı ya da başarısız olarak kategorize edilebilmektedir. Blakar iletişimi “başarılı” ya da “başarısız” kabul edebilmenin koşulunu, *istemli gönderilen mesajın karşı tarafa aktarılıp aktarılamaması* olarak göstermektedir.

İletişim Çatışmaları Durumu Yöntemi

Yukarda ele alınan önkoşulları daha net belirleyebilmek, bunlardan bazıları yerine getirilmediğinde neler olduğunu araştırabilmek için Blakar yeni bir yöntem geliştirme sürecine girmiştir. İçerisinde iletişimin olacağı, bilgi kaybının sağlanabileceği ve katılımcılar üzerinde bir bilgiyi aktarma eğiliminin yaratılabileceği bir yöntem olarak Blakar kendi iletişim yaklaşımı ile uyumlu ve sosyal-bilişsel teoriden (Rommetveit, 1968) temel alan İletişim Çatışmaları Durumu yöntemini geliştirmiştir (Blakar, 1973).

Bir biçimde katılımcıların aynı “burada ve şimdiye” inanacakları, günlük yaşantı iletişimlerine yakın bir durumu içeren tasarım, uzun çalışmalar neticesinde son şeklini **İÇD** olarak almıştır. **İÇD** yöntemi, karşılıklı oturtulan iki kişiye (A ve B) verilen oldukça basitleştirilmiş sokak ve caddeleri içeren iki haritadan oluşmaktadır. A'nın haritasında oklarla işaretlenmiş iki rota bulunmaktadır; kısa ve direkt olan “**basit yol**” (egzersiz yolu) ile daha uzun ve dolambaçlı olan “**karmaşık yol**” (deneysel yol). B'nin haritasında ise bu işaretleme bulunmamaktadır. A'nın görevi, önce basit daha sonra da karmaşık yolu B'ye açıklamaktır. B de A'nın açıklamalarına göre, kendi haritası üzerinde öngörülen şekli ile yolu bulmaya çalışmaktadır. Uygulama esnasında katılımcılar, birbirlerine soru sormak ve her tür açıklamada bulunmakta serbest bırakılmaktadır. Katılımcıların birbirlerinin haritalarını görmeleri ise aralarına konulan bir blok ile engellenmektedir. **İÇD** yöntemindeki deneysel manipülasyon, iki haritanın aynı **olmamasıdır**. B'nin haritasında karmaşık yol üzerinde ek bir cadde bulunmaktadır. Haritadaki bu yer “*manipülasyon alanı*” olarak adlandırılmıştır. Bu durumda A her ne şekilde açıklarsa açıklasın ve B ne yapmayı denerse denesin çözüme ulaşamayacaklardır. Basit yol tamamlanabilirken, karmaşık yol için bu anlamda başarı ölçütü haritalar arasındaki farklılığın katılımcılar tarafından tespit edilmesidir. Genel olarak bu harita dizaynı ile elde edilmek istenen: 1) Kişilerin aynı şeyi sahip olduklarını düşünürken farklı durumlarda olmalarını sağlamak. 2) Haritaları farklı kılarak iletişim güçlüğü yaratmaktır.

İÇD yönteminde basit yol ise üç nedenle düşünülmüştür: 1)Alıştırma niteliği olması ve katılımcıların yatkınlığını sağlamak. 2)Haritaya güveni (confidence) sağlamak ve çözümlenebilir bir görev olduğu inancını yerleştirmek. 3) Basit, çözümlenebilir durumdaki iletişime bakmaktır.

Empirik Çalışmalar

Blakar ve arkadaşları, İÇD yöntemini kullanarak ilk çalışmalarını Norveç'te gerçekleştirmişlerdir (Blakar & Solvberg, 1975). Uygulamaya şizofreni tanısı almış çocuğa sahip anne-babalar ile çocukları herhangi bir psikiyatrik tanı almamış anne-babalar katılmış ve iletişim özellikleri karşılaştırılmıştır. Bu çalışma kırsal ve kentsel örneklem ile tekrarlanmış ve yöntemin çevresel ve kültürel değişkenlere duyarlı olduğu bildirilmiştir (Paulsen, Blakar ve Solvberg, 1978; Blakar ve Valdimarsdottir, 1981).

İÇD yöntemi, Türk örneklemeyle ilk olarak Uzunöz tarafından (1989) kullanılmıştır. Farklı eğitim düzeylerinin karşılaştırdığı bu çalışmada, İÇD yönteminin iletişim becerileri farkını saptamada etkili bir yöntem olduğu belirtilmiştir. Blakar ve Solvberg'in (1975) çalışmasının Türk örnekleme ile replikasyonu da Sönmez ve Kale (1990) tarafından gerçekleştirilmiş ve orjinal çalışmaya uyumlu sonuçlar elde edilmiştir. İÇD yöntemi, anksiyete, eşler arası iletişim ve duygu ifadesi gibi başlıklarla da Türk örnekleminde farklı araştırmacılar tarafından çalışılmıştır (Ulusoy, 1991; Taştan, 1996; Özgün, 2002).

Yöntem

Örneklem

Bu çalışma için, biri açıklayan diğeri takip eden olmak üzere iki katılımcıdan oluşan gruplar denek birimi olarak alınmıştır. İstanbul Üniversitesi ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinden çalışmaya gönüllü olarak katılan öğrencilerden 60 ikili (n=120) oluşturulmuştur. İkililerin oluşturulmasında, katılımcıların birbirini tanıyor olması ve psikiyatrik hastalık geçmişi olmaması temel kriterler olarak belirlenmiştir. İkililer oluşturulurken Uzunöz'ün (1989) de çalışmasında değindiği gibi cinsiyet faktörü etken olarak alınmamış ve katılımcıların cinsiyet dağılımı 74 kız, 46 erkek olarak gerçekleşmiştir. Cinsiyet ve

rollerin dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 1'den takip edilebilir. Katılımcıların yaş ortalaması 20,9 (SD = 1.9), tamamladıkları eğitim yıl ortalaması ise 12,8 (SD = 1.6) olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. İÇD Uygulaması İkililerinin Cinsiyet ve Rollere Göre Dağılımı

Açıklayan	Takip Eden	Çift
Kadın	Kadın	24
Kadın	Erkek	10
Erkek	Kadın	12
Erkek	Erkek	14
Toplam		60

Veri Toplama Araçları

İÇD Kağıt-Kalem Versiyonu

Yukarıda ele alındığı gibi Blakar'ın geliştirdiği İÇD yönteminin orijinal kağıt-kalem versiyonu görünüşte aynı, gerçekte ise küçük bir farklılık içeren, A-4 boyutlarında basitleştirilmiş iki yol haritasını içermektedir. Haritalar üzerinde yatay ve dikey çizgilerle gösterilmiş yollar ile A, B, C, D ve E giriş noktaları bulunmaktadır. Buna ek olarak, açıklayıcı eşin haritasında yollar üzerinde işaretlenmiş iki rota bulunmaktadır. A noktasından B noktasına giden kırmızı oklar ile işaretlenmiş basit yol ve E noktasından başlayıp B'ye giden siyah oklarla işaretlenmiş karmaşık yol yer almaktadır. Bu işaretlemelerin bulunmadığı, takip eden eşin haritasında karmaşık yol üzerinde, eşlerin bilmediği ek bir cadde (*manipülasyon alanı*) bulunmaktadır.

İÇD Bilgisayar Versiyonu

İÇD yöntemi, Microsoft Visual Basic 6.0 (2000) programı kullanılarak Mülayim ve Özgün tarafından bilgisayar ortamına taşınmıştır. Yeni versiyonun oluşturulmasında, kağıt-kalem versiyonda katılımcıların verdikleri tüm tepkileri ortaya çıkartabilecek dizaynın elde edilmesi için çalışılmıştır. Öncelikle kağıt-kalem versiyonlu uygulamalardaki tüm

aşamalar belirlenmiş, her aşamadaki işlemler, olası tepkiler tasarlanmış ve İÇD bilgisayar versiyonu buna göre dizayn edilmiştir. Pilot çalışmalarla program tekrar tekrar denenmiş ve mevcut hatalar giderilmiştir.

Hazırlanan programa kayıt pencereleri, test sayfası ve ana uygulama sayfası konulmuştur. Proje ve demografik bilgilerin alındığı “Kayıt” pencerelerinden sonra, kişilerin bilgisayar kullanım düzeyleri arasındaki farklılığı ortadan kaldırması için düzenlenen test sayfası, takip eden eşin istediği şekilde hareket etmesine imkan verecek biçimde geliştirilmiştir. Ana uygulama sayfasında ise orjinal versiyonda takip eden eş tarafından kullanılan harita birebir ölçülerde ekrana getirilmektedir. Açıklayıcı eşin yolu tarif edişi üzerinden, takip eden eş ekrandaki haritada, bilgisayar klavyesindeki yön tuşları vasıtasıyla yol almakta, katettiği yol ekranda farklı renkte belirlemektedir. Basit yol başarı ile tamamlandığında bilgisayar ekranında mesaj görülmekte ve karmaşık yol çalışmasına geçilmektedir. Karmaşık yol uygulamasında yolun tamamlanması söz konusu olmadığından katılımcılar haritaların farklılığını tespit ettiğinde, işlem uygulamacı tarafından sonlandırılmakta ve gerekli diğer kayıt bilgileri tamamlanmaktadır.

Uygulamacı tarafından girilen bilgiler dışında, Blakar’ın belirlediği “iletişim etkinliği parametreleri” otomatik olarak program tarafından veri olarak kaydedilmektedir. Tüm verilerin psikoloji alanında sıklıkla kullanılan diğer programlara (SPSS ve Exell gibi) aktarılması da aracı bir programla (Access) mümkün kılınmıştır. Bu özellikleri ile İÇD bilgisayar versiyonunun araştırmacıya her tür esnekliği ve kolaylığı sağlayacak şekilde geliştirildiği düşünülmektedir.

İşlem

Oluşturulan ikililerden 30 çifte İÇD yönteminin orjinal kağıt-kalem versiyonu verilirken, diğer 30 çift bilgisayar versiyonu uygulamasına alınmıştır. İkiliye standart “uygulama yönergesi” okunduktan sonra, soruları cevaplanmış ve ardından uygulamaya geçilmiştir. Haritaların aynı olup olmadığı ile ilgili gelen sorular uygulamacı tarafından yönergedeki ifade tekrarlanarak “eşinizin haritasının sizin haritanızdan farkı, sizinkinde işaretlenmiş rotaların bulunma(ma)sıdır.” açıklaması yapılmıştır. Bilgisayar versiyonu için “uygulama yönergesi” içerik değiştirilmeden bilgisayar uygulaması ile uyumlu hale dönüştürülmüştür (“Elinizdeki

harita' ifadesi yerine 'ekrandaki harita' ifadesi gibi). İkililerden kimin açıklayıcı kimin takip eden olacağı ise yarı gönüllülük ilkesine bırakılmıştır. İkililerin dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

İÇD kağıt-kalem versiyonunda çiftler karşılıklı olarak masaya oturtulmuş ve aralarına birbirlerinin haritalarını görmelerini engelleyecek ancak yüzlerini görmeye imkan verecek büyüklükte bir blok konulmuştur. Uygulamacı ise ikilileri izleyebileceği biçimde masanın kenarına oturmuştur. **İÇD** bilgisayar versiyonunda ise blok kullanmaya gerek kalmadan takip eden eş ekranın karşısına oturtulurken açıklayıcı eş, ekranı göremeyecek ama diğer eş görebilecek şekilde oturtulmuştur. Her iki grup da uygulamanın tamamlanmasının ardından çalışmanın amacı açısından bilgilendirilmiş ve uygulamaya dair soruları cevaplandıktan sonra çalışma sonlandırılmıştır.

Bulgular

Bu çalışma içinde yer alan tüm çiftler, beklenti yönünde basit ve karmaşık yolu başarı ile tamamlamışlardır. İkililerin her iki versiyon üzerindeki performansları normal dağılım sergilemediği için non-parametrik testlerden Mann-Whitney U testi yapılarak, Blakar'm belirlediği "iletişim etkinliği" parametreleri üzerinden karşılaştırılmış ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Uygulamada ikililer, üniversiteler arası karşılaştırılmış ve anlamlı farklılık görülmemiştir ($U = 391.50$, $N_1 = 20$, $N_2 = 40$, $p = 0.361$). Benzer şekilde, ikililerden açıklayıcı ve takip eden eşlerin cinsiyet dağılımları ile oluşan dört grup kendi içinde karşılaştırılmış, beklenti yönünde farklılık bulunamamıştır (Basit yol süre: $X_2 = 1.03$, $p = 0.795$; basit yol tekrar: $X_2 = 2.62$, $p = 0.453$; Manipulasyon varma süresi: $X_2 = 2.14$, $p = 0.547$; karmaşık yol süre: $X_2 = 1.98$, $p = 0.576$; karmaşık yol tekrar: $X_2 = 3.21$, $p = 0.372$, Kruskal-Wallis test).

• Basit Yolun Tamamlanmasında Harcanan Süre:

Uygulayıcının talimatı okuyup soruları cevapladıktan sonra açıklayıcı eşin başlaması ile rotayı doğru olarak tamamlamaları arasında geçen süre "Basit Yolun Tamamlanmasında Harcanan Süre" olarak tanımlanmıştır. Tüm katılımcılar için bu süre 27 ile 480 saniye arasında değişmektedir. Mann-Whitney U testi kullanılarak basit yolun tamamlanmasında harcanan süre (saniye düzeyinde) açısından ikililer

karşılaştırıldığında İÇD kağıt-kalem versiyonunda kullanılan süre ($M = 189$, $SD = 136.14$) ile İÇD bilgisayar versiyonunda kullanılan süre ($M = 205.30$, $SD = 130.08$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($U = 447.00$, $N1 = 30$, $N2 = 30$, $p = 0.965$).

• **Basit Yolda Yapılan Tekrar Sayısı:**

Katılımcıların rotayı bulma sürecinde, başlangıç noktasına yada kendi aralarında belirledikleri herhangi bir noktaya dönme sıklığı “Basit Yolda Yapılan Tekrar Sayısı” olarak kabul edilmektedir. Tüm katılımcılar için tekrar sayısı 0 ile 5 arasında değişmektedir. Grupların basit yol uygulamasında yaptıkları tekrar sayıları karşılaştırıldığında da İÇD kağıt-kalem versiyonunda gerçekleşen tekrar sayısı ($M = 2.10$, $SD = 1.32$) ile İÇD bilgisayar versiyonunda ($M = 1.72$, $SD = 1.47$) yapılan tekrar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($U = 391.50$, $N1 = 30$, $N2 = 30$, $p = 0.374$).

• **Karmaşık Yolda Manipülasyon Alanına Varma Süresi:**

Basit yol uygulaması tamamlanıp karmaşık yol uygulamasının başlatılmasından, takip eden eşin harita üzerinde “manipülasyon alanına” (uzun yol üzerindeki ek cadde) doğru biçimde vardığı süre “Karmaşık Yolda Manipülasyon Alanına Varma Süresi” olarak kaydedilmektedir. Tüm katılımcılar için bu süre 30 ile 420 saniye arasında değişmektedir. Her iki versiyon için ikililerin karmaşık yolda manipülasyon alanına varma süreleri (saniye düzeyinde Mann-Whitney U testi ile karşılaştırıldığında İÇD kağıt-kalem versiyonunda harcanan süre ($M = 123$, $SD = 89.54$) ile İÇD bilgisayar versiyonunda harcanan süre ($M = 148$, $SD = 101.63$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($U = 351.00$, $N1 = 30$, $N2 = 30$, $p = 0.142$).

• **Karmaşık Yolun Tamamlanmasında Harcanan Süre:**

Karmaşık yol uygulamasının başlatılmasından, katılımcıların harita üzerindeki farklılığı/hatayı tespit etmesine kadar geçen süre “Karmaşık Yolun Tamamlanmasında Harcanan Süre” olarak tanımlanmaktadır. Tüm katılımcılar için bu süre 379 ile 2011 saniye arasında değişmektedir. Grupların karmaşık yolun tamamlanmasında harcanan süre (saniye düzeyinde) açısından performansları karşılaştırıldığında, İÇD kağıt-kalem

versiyonunda harcanan süre ($M = 1123$, $SD = 424.43$) ile İÇD bilgisayar versiyonunda harcanan süre ($M = 1302$, $SD = 484.64$) arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($U = 409.50$, $N1 = 30$, $N2 = 30$, $p = 0.547$).

• Karmaşık Yolda Yapılan Tekrar Sayısı:

Basit yol uygulamasında olduğu gibi karmaşık yol uygulamasında da katılımcıların rotayı bulma sürecinde, başlangıç noktasına yada kendi aralarında belirledikleri herhangi bir noktaya dönme sıklığı “Karmaşık Yolda Yapılan Tekrar Sayısı” olarak kabul edilmektedir. Tüm katılımcılar için tekrar sayısı 0 ile 11 arasında değişmektedir. Grupların iletişim parametrelerinden sonuncusu olan karmaşık yol uygulamasında yaptıkları tekrar sayıları karşılaştırıldığında ise ikililerin İÇD kağıt-kalem versiyonunda ($M = 6.9$, $SD = 2.12$), İÇD bilgisayar versiyonuna ($M = 5.3$, $SD = 2.91$) göre .05 düzeyinde anlamlı bir farkla daha yüksek oranda tekrar yaptığı belirlenmiştir ($U = 305.50$, $N1 = 30$, $N2 = 30$, $p = 0.031$). Veriler Tablo-2’de özetlenmiştir.

Tablo 2. İkililerin İletişim Parametrelerindeki Performans Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	İÇD Kağıt-Kalem Versiyonu		İÇD Bilgisayar Versiyonu	
	X	Ss	X	Ss
Basit Yolun Tamamlanmasında Harcanan Süre	189,00	136,14	205,30	130,08
Basit Yolda Yapılan Tekrar Sayısı	2,10	1,32	1,72	1,47
Karmaşık Yolda Manipülasyon Alanına Varma Süresi	123,00	89,54	148,00	101,63
Karmaşık Yolun Tamamlanmasında Harcanan Süre	1123,00	424,43	1302,00	484,64
Karmaşık Yolda Yapılan Tekrar Sayısı	6,90	2,12	5,30	2,91

* $p < .05$

Tartışma

Bulgularda da görüldüğü üzere “iletişim etkinliği” parametrelerinden ‘karmaşık yolda yapılan tekrar sayısı’ dışında, her iki versiyondan alınan tepkiler arasında istatistiksel açıdan bir fark bulunamamıştır. Geriye dönük olarak, katılımcılara İÇD bilgisayar

versiyonu uygulamasında karmaşık yolda onları başa dönmekte engelleyen bir neden olup olmadığı sorulmuş ve başa dönmenin kendilerine 'puan' kaybettireceğini düşündükleri görülmüştür. Grupların karmaşık yolda farklılaşırken, basit yolda yaptıkları tekrar sayısında bir farklılık oluşmaması ise her iki grubun tekrar sayılarının düşük olması ile açıklanabilmektedir. Ömeklem grubunun sayısı istatistiksel açıdan anlamlı bir farka ulaşmayı etkileyen önemli bir faktör olduğu için çalışmanın sınırlılıkları arasında, kullanılan ömeklem grubunun küçüklüğü yer almaktadır. Bu noktada, ileride, daha geniş örnekleme, çalışmanın tekrarlanması düşünülmektedir.

Genel olarak bakıldığında, oluşturulan İÇD bilgisayar versiyonunun orjinal kağıt-kalem versiyonuna yakın tepkiler aldığı, geçerliliğinin desteklendiği ve böylece İÇD kağıt-kalem versiyonu yerine kullanılabilmesi düşünülmektedir. Belirlenen tekrar sayısındaki farklılığın ise uygulama yönergesine eklenen 'başta dönmenin herhangi bir puan kaybı yaratmayacağı' ifadesi ile giderilebileceği varsayılmaktadır.

Psikolojide bilgisayarın kullanıldığı yöntemlere getirilen ilk ve temel eleştiri, katılımcıların bilgisayara yatkınlık (kullanma bilgisi, sıklığı vs.) açısından eşleştirilmemesi olmaktadır. Bu nokta göz önünde bulundurularak, İÇD bilgisayar versiyonunda programa eklenen 'Test Penceresi' ile asıl uygulama öncesinde katılımcının bilgisayar kullanımına uyumu sağlanmaya çalışılmıştır. Katılımcının zorluk yaşamaması için de işlem dört temel yön tuşu ile sınırlandırılmıştır.

İÇD bilgisayar versiyonunun, uygulamacıya zaman ve tekrar sayısı gibi kantitatif (niceliksel) verilere daha kesin biçimde ulaşılmasında ve değerlendirmelerin yapılmasında kolaylıklar sağladığı görülmektedir. Böylece iletişim odaklı çalışmalarda uygulamacının kalitatif (niteliksel) veriyeye odaklanmasına daha çok imkan vermektedir.

Bir yandan bilgisayarın insanı değerlendirmesi konusundaki etik tartışmalar devam ederken, her iki versiyonun kullanımında şu an için avantaj ve dezavantajlar bulunmaktadır. Bilgisayar destekli versiyonların kabul edilebilirliği noktasında en büyük direncin, klinisyenlerden geldiği bildirilmektedir. Uygulamaların şaşırtıcı oranda çocuklardan kabul gördüğü belirtilirken; yine bazı çalışmaların bulguları, gençlerde kullanılan bilgisayar destekli tekniklerin diğer görüşme tekniklerine eş ya da daha iyi sonuç verdiği yönündedir.

Uygulamacılara karmaşık geldiği için ya da diğer nedenlerle, klinik alan henüz teknolojik gelişmelerden tam verimle faydalanamamakta; yöntemlerin yenilenmiş versiyonları bulunmasına karşın eski versiyonları tercih edilmektedir. Oysa bilgisayar destekli yöntemler, uygulamacıya tüm detayları ayrı olarak değerlendirme ve istatistiksel analizlerini yapmada kolaylık sağlamaktadır (Parkin, 2000).

Günümüzde bilgisayarın psikoloji alanında kullanımının bir başka uygulaması olan çalışmamız ile İÇD bilgisayar versiyonunun geçerliliği gösterilmeye çalışılmıştır. Psikolojinin geleceğinde, yazılı testlere ya da standart mülakatlara dönüştüremeyecek modernize testlerin, grafiklerin, ses ile aktive olan programların kullanıldığı bir dönem olacağını düşünmek uzak görünmemektedir. Düşünce dünyamızda yaratılan bu gelecek, kendi alanımızdaki uzmanları çalışmalarında daha çok bilgisayar ve onun ürünlerini kullanmaya yöneltecektir.

Kaynakça

- Bateson, G., Jackson, D.D., Haley, J. & Weakland, J.H. (1956). Toward a Theory of Schizophrenia. *Behavioral Science*, 4: 251-264.
- Blakar, R.M. (1984). *Communication: A Social Perspective On Clinical Issues*. Oslo: Universitetsforlaget
- Blakar, R.M. (1979). Language as a Means of Social Power. In R. Rommetveit & R.M. Blakar (eds.), *Studies of Language, Thought and Verbal Communication*. London: Academic Press.
- Blakar, R.M. (1973). An Experimental Method For Inquiring Into Communication. *European Journal of Social Psychology*, 3 (4): 415-425.
- Blakar, R.M. & Valdimarsdottir, A. (1981). Schizophrenia and Communication Efficiency: A Series Of Studies Taking Ecological Variation Into Consideration. *Psychiatry and Social Science*, 1: 43-52.
- Butcher, J.N., Perry, J.N. & Atlis, M.M. (2000). Validity and Utility of Computer-Based Test Interpretation. *Psychological Assessment*, 12 (1): 6-18.
- Cho, B., Yang, J., Kim, S., Yang, D.W., Park, M. & Chey, J. The Validity And Reliability of A Computerized Dementia Screening Test Developed in Korea. *Journal of Neurological Science*, 5: 109-114, 2002.
- Donovan, M.A., Drasgow, F. & Probst, T.M. (2000). Does Computerizing Paper-And-Pencil Job Attitude Scales Make A Difference? New IRT Analyses Offer Insight. *Journal of Applied Psychology*, 85 (2): 305-313.
- Elliot M. & Nancy, W. (1968). A Review of Current Theories. In E.G. Mishler & N.E. Waxler (eds.), *Family Processes and Schizophrenia*. New York: Science House.

- Handel, R.W., Ben-Porath, Y.S. & Watt, M. (1999). Computerized Adaptive Assessment With The MMPI-2 in a Clinical Setting. *Psychological Assessment*, 11 (3): 369-380.
- Hoover, D.W. & Snyder, D.K. (1991). Validity of The Computerized Interpretive Report For The Marital Satisfaction Inventory: A Customer Satisfaction Study. *Psychological Assessment*, 3 (2): 213-217.
- King, W.C. & Miles, E.W. (1995). A Quasi-Experimental Assessment of The Effect of Computerizing Noncognitive Paper-And-Pencil Measurements: A Test of Measurement Equivalence. *Journal of Applied Psychology*, 80 (6): 643-651.
- Leon-Carrion, J., Morales, M., Forastero, P., Dominguez-Morales, M.D., Murillo, F., Jimenez-Baco, R. & Gordon, P. (1991). The Computerized Tower Of Hanoi: A New Form Of Administration and Suggestions for Interpretation. *Perceptual And Motor Skills*, 73 (1): 63-66.
- Mataix-Cols, D. & Bartres-Faz, D. (2002). Is The Use of The Wooden and Computerized Versions of The Tower of Hanoi Puzzle Equivalent? *Applied Neuropsychology*, 9 (2): 117-20
- Mead, A.D. & Drasgow, F. (1993). Equivalence of Computerized And Paper-And-Pencil Cognitive Ability Tests: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*, 114 (3): 449-458.
- Microsoft Visual Basic 6.0 Professional Edition (2000). Microsoft Comp.
- Moreland, K.L. & Godfrey, J.O. Yes, Our Study Could Have Been Better: Reply To Cash Mikulka and Brown. *Journal of Consulting & Clinical Psychology*, 57 (2): 313-314, 1989.
- Mossige, S., Pettersen, R.B. & Blakar, R.M. (1999). Egocentrism and Inefficiency in The Communication of Families Containing Schizophrenic Members. *Family Process*, 18 (4): 405-425.
- Ozonoff, S. (1995). Reliability and Validity of The Wisconsin Card Sorting Test in Studies of Autism. *Neuropsychology*, 9 (4): 491-500.
- Özgün, S. (2002). *Şizofren Ailelerinde İletişim Etkinliği ve Duygu İfadesi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Parkin, A. (2000). Computers in Clinical Practice: Applying Experience from Child Psychiatry. *British Medical Journal*, 321: 615-618.
- Paulsen, O.G., Blakar, R.M. & Solvberg, H.A. (1978). Schizophrenia and Communication Efficiency: A Modified Replication Taking Ecological Variation into Consideration. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 58 (4): 315-326.
- Rommetveit, R. (1968). *Words, Meaning And Messages*. New York, Academic Press and Oslo, Universitetsforlaget.
- Solvberg, H.A. & Blakar, R.M. (1975). Communication Efficiency in Couples With And Without a Schizophrenic Offspring. *Family Processes*, 14: 515-534.
- Sönmez, N. & Kale, E. (1990). Schizophrenia and Communication Efficiency: A Study Taking Ecological Variation into Consideration A Replication of Nordick Studies in Turkey. University of Oslo: Dissertation at the Institute of Psychology.
- Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) Version 10.0, Norusius/SPSS, 1994/2000.

- Spinhoven, P., Labbe, M.R. & Rombouts, R. (1993). Feasibility of Computerized Psychological Testing With Psychiatric Outpatients. *Journal of Clinical Psychology*, 49 (3): 440-447.
- Taştan, N. (1996). *Interspouse Communication in a Problem-Solving Situation*. ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ulusoy, Ö. (1991). *Düşük Ve Yüksek Düzey Kaygılı Üniversite Öğrencilerinde Yüzyüze Ve Telefonla Kurulan İletişimin Problem Çözme Becerisine Etkisi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Yüksek Lisans.
- Uzunöz, A. (1989). Blakar'ın İletişim Çatışmaları Durumu Tekniğinin İki Farklı Türk Örneğinde Sinanması. *Psikoloji Dergisi*, 23 (7): 58-67.
- Van de Vijver, F.J.R. & Harsveldt, M. (1994). The Incomplete Equivalence of The Paper-and-Pencil And Computerized Versions of The General Aptitude Test Battery. *Journal of Applied Psychology*, 79 (6): 852-859.
- Waller, N.G. & Reise, S.P. (1989). Computerized Adaptive Personality Assessment: An Illustration With The Absorption Scale. *Journal of Personality & Social Psychology*, 57 (6): 1051-1058.
- Watson, C.G., Manifold, V., Klett, W.G. & Brown, J. et al. (1990). Comparability of Computer- and Booklet-Administered Minnesota Multiphasic Personality Inventories Among Primarily Chemically Dependent Patients. *Psychological Assessment*, 2 (3): 276-280.
- Wynne, L.C., Ryckoff, I.R., Day, J. & Hirsch, S.I. (1958). Pseudo-Mutuality In The Family Relations of Schizophrenics. *Psychiatry*, 21: 205-220.

“PSİKOLOJİ ÇALIŞMALARI” DERGİSİ MAKALE YAZIM KURALLARI*

“Psikoloji Çalışmaları” dergisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü tarafından, 1956 yılından beri “Tecrübi Psikoloji Çalışmaları” adı altında yayınlanmakta olup, 2003 yılından itibaren hakemli bir dergi olma özelliğini kazanarak “Psikoloji Çalışmaları” adı altında yayın hayatına devam etmektedir. Yılda bir kez yayınlanan dergi, psikoloji alanında yürütülmüş olan deneysel çalışmaları ve alan çalışmaları yayınlamaktadır. “Psikoloji Çalışmaları” dergisinde makalelerinin yayınlanmasını isteyen araştırmacılar, aşağıda belirtilen makale yazım kurallarına uygun şekilde Windows Office 1998/2000 formatında hazırlanmış makalelerinin diskette ve basılmış bir kopyasını, yukarıda verilen posta adresine postalayabilirler veya makalelerini doğrudan psikolojicalismalari@yahoo.com adresine gönderebilirler.

1. Dergiye gönderilecek yazılar, A4 boyutlarında beyaz kağıda üst, alt, sağ ve sol boşluk 2,5cm bırakılarak (16 x 24,7'lik alana) çift aralıklı ve düz metin olarak yazılmalıdır (Bu ölçüler, gönderilen tablo ve grafiklerin dergi sayfa boyutları dışına taşmaması ve daha kolay kullanılmasını sağlayacaktır).
2. Yazılar 4 kopya olarak gönderilmeli ve uzunluğu 25-30 sayfayı geçmemelidir.
3. Yazılarda Türk Dil Kurumu'nun yazım kılavuzu örnek alınmalı, yabancı sözcükler yerine olabildiğince Türkçe sözcükler kullanılmalıdır. Türkçe'de pek alışılmamış sözcükler yazıda kullanılırken ilk geçtiği yerde yabancı dildeki karşılığı parantez içinde verilmelidir (Türkçe ve İngilizce).
4. Yazılar başlık sayfası, özet (Türkçe ve İngilizce), anahtar kelimeler, ana metin, kaynaklar, ekler, tablolar, şekil başlıkları, şekiller, yazar notları ve yazışma adresi ile genişletilmiş İngilizce uzun özet (summary) bölümlerini içermelidir.

---

* “Psikoloji Çalışmaları” Dergisi makale yazım kuralları “Türk Psikoloji Dergisi” makale yazım kuralları esas alınarak hazırlanmıştır. 26. sayıdan itibaren bu kurallar esas alınmalıdır.

a) Başlık sayfası: En fazla 10-12 kelimedenden oluşan makale başlığı, kısa başlık (kelimeler arasındaki boşluklar ile beraber en fazla 50 karakter), yazarların adı ve soyadı, unvanı ve çalıştığı kurumu içermelidir.

b) Özet ve anahtar sözcükler: Özet, Türkçe ve İngilizce olmak üzere her iki dilde 'Özet' ve 'Abstract' başlıkları altında 200 kelimeyi geçmeyecek şekilde olmalıdır. Anahtar kelimeler (3 ile 10 arasında) Türkçe özetin altında 'Anahtar Kelimeler' ve İngilizce özetin altında 'Key words' başlığı kullanılarak verilmelidir. Türkçe ve İngilizce özetin her biri yeni bir sayfadan başlamalıdır.

c) Ana metin: Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Görgül makalelerde metin, sırasıyla giriş, yöntem, bulgular ve tartışma bölümlerinden oluşmalıdır. Kısa başlık her sayfanın sağ köşesinde, yanında sayfa numarası olacak şekilde tekrarlanmalıdır. Türkçe kısa başlığın yanı sıra İngilizce kısa başlık da genişletilmiş İngilizce özetin her sayfasının sağ köşesinde verilmelidir. Makalenin başlığı ana metnin ilk sayfasında yer almalı ve başlıktan sonra, "Giriş" alt başlığı yazılmadan paragraf ile metne başlanmalıdır. Yöntem, Bulgular ve Tartışma bölümleri yeni bir sayfadan başlamalı bir bölüm bittikten sonra, aynı sayfada diğeri onu izlemelidir.

Giriş bölümü, yapılan araştırma ile ilgili olarak, literatürdeki yaklaşım ve bulgular ile araştırmanın amacını içermelidir.

Yöntem bölümü örnekleme, veri toplama araçları ve işlem olmak üzere 3 alt bölümden oluşmalıdır.

Bulgular araştırmanın denencelerini test etmek amacıyla kullanılan istatistiksel analizleri, her değişkene ait ortalama ve standart sapma değerlerini içermelidir. Tablolar ve şekiller ayrı bir sayfada yazının en sonunda verilmelidir. Ayrıca verilecek olan tablolarda ortalamalar X şeklinde, standart kaymalar da S şeklinde gösterilmelidir.

Sıklıkla kullanılan istatistiksel teknikler metin içinde rapor edilirken aşağıda belirtilen şekilde olmalıdır:

Varyans analizi:

....yaş değişkeninin temel etkisi anlamlıdır ($F(1, 123) = 5.43, p < .05$).

Korelasyon ve kaykare değerleri rapor edilirken denek sayısı (n) ve t, F çoklu karşılaştırmalar (Tukey testi gibi) rapor edilirken serbestlik derecesi (sd) mutlaka verilmelidir. Regresyon analizleri rapor edilirken R, R², F, Beta, T ve p değerleri verilmeli; faktör analizi rapor edilirken ise her bir faktör altındaki maddelerin faktör yükleri (factor loadings) ve her bir faktörün açıkladığı varyans bilgileri verilmelidir.

Tartışma bölümü, araştırma bulgularıyla literatür ışığında açıklanmasını, tartışılmasını içermelidir.

d) Kaynaklar: Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Metin içinde belirtilen tüm kaynaklar 'Kaynaklar' listesi içinde yer almalıdır.

Metin içinde kaynaklara atıfta bulunurken yazarların soyadları ve yayın tarihi kullanılır.

Örnekler:

Savaş (1985) ...

Savaş'a (1985) göre...

File ve Smith (1992) ...

Martin, Sheldon ve Yaffee (1994)...

Yazar sayısı 3 ile 5 arasında ise, metin içinde geçtiği yerde yukarıda olduğu gibi verilir, yazar sayısı 6 veya daha fazla ise metin içinde ilk geçtiği yerden itibaren Smith ve arkadaşları (1980) olarak verilmelidir.

Cümle sonunda birden fazla esere atıfta bulunuluyor ise kaynaklar parantez içinde alfabetik sıra ile verilmelidir.

... (Doğan, 1987; Kleft ve Dobson, 1990; Smetih ve ark., 1980; Winson, George ve Zeng, 1986).

Kaynaklar bölümünde kaynaklar alfabetik sıra ile verilmelidir. Birden fazla yazarlı Türkçe ve yabancı kaynaklar için son yazarın soyadından önce '&' işareti kullanılmalıdır.

Örnekler:

- Hewstone, M. (1989). *Causal Attribution*. Basil Blackwell, Oxford.
- Moscovici, S. (1984). The phenomenon of social representations. In M. Farr and S. Moscovici (Eds.), *Social Representations*. Cambridge University Press.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92(4), 548-573.
- Ataoglu, S., Ataoglu, A., Özkan, M., Sır, A., erdoğan, F., Nas, K., Gür, A. & Saraç, J. (1998). Fibromyalji ve osteartrozlu hastaların ağrı ile başa çıkma davranışları. *Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi*, 1(1), 29-32.

e) **Ekler:** Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Araştırmada kullanılan ölçekler gibi ek bilgileri içerir.

f) **Tablolar:** Yeni bir sayfadan başlamalıdır ve her bir tablo ayrı bir sayfada verilmelidir. Tablo numarası ve Tablo başlığı tablonun üstünde kelimelerin baş harfleri büyük olarak yer almalıdır. Gönderilecek olan tablolar MS Excel'de hazırlanmalıdır.

Örnek:

Tablo 1. Katılımcıların ADÖ' den Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ile Ortalamalar Arası Farklara İlişkin t Değerleri

Alt Ölçekler	GRUPLAR				
	Boşanma Sürecinde (n=30)		Evli (n=30)		t
	X	Ss	X	Ss	
PRÇ	2,7	0,86	1,7	0,54	4,33**
İLT	2,4	0,69	1,7	0,43	4,02**
ROL	2,6	0,64	1,9	0,40	3,69*
DTV	2,5	0,84	1,7	0,43	4,49**
GİG	2,5	0,64	1,9	0,35	5,74**
DVK	2,3	0,72	1,9	0,40	3,07
GNF	2,5	0,77	0,6	0,44	5,16**

*p<.05

** p<.001

g) Şekil başlıkları ve şekiller: Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Şekil numarası ve şekil başlıkları kelimelerin baş harfleri büyük olarak aynı sayfada alt alta verilmelidir. Şekillerin her biri ise ayrı sayfalarda verilmelidir. Ayrıca yazarlara, dizgi sırasında grafiklerde ortaya çıkabilecek bozulmaları önlemek için grafiği yeniden çizebilmek amacıyla grafik verilerini Excel dosyasında ayrı olarak göndermeleri önerilir. Ancak bu tür tabloların metin içinde yer alacak diğer tablolarla karışmasını önleyecek şekilde açıklamalar yer almalıdır. Özel baskı gerektiren şekil ve fotoğrafların masrafı yazardan alınır. Gönderilecek olan tablolar ve şekillerin toplam sayısının 5 ya da 6'yı geçmemesine özen gösterilmelidir.

h) Yazar notları: Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Eğer araştırma bir tez çalışmasının özeti ise veya araştırmayı destekleyen kurum(lar) var ise bu bölümde belirtilmelidir. Ayrıca araştırmacının, araştırmaya katkılarında dolayı teşekkür etmek istediği kişiler de bu sayfada belirtilmelidir.

i) Yazışma adresi: Yeni bir sayfadan başlamalıdır. Yazarın veya yazarlardan bağlantı kurulabilecek olan kişinin adresi,

telefon numarası ve varsa faks numarası ile e-posta adresi bu bölümde yer almalıdır. Tek kopya olması yeterlidir.

5. Yazılarda ifade edilen düşüncelerden yazarları sorumludur.
6. "Psikoloji Çalışmaları" Dergisi'nde yayınlanan yazılardan ancak kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Yazının içeriğinde olabilecek çarpıtmalardan alıntı yapan ve yayınlayan kişi ya da kuruluşlar Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliği ve yasalar karşısında sorumludur.
7. "Psikoloji Çalışmaları" Dergisi'ne gönderilen yazılar yayınlansın ya da yayınlanmasın geri gönderilmez.
8. Yazı, yayma kabul edildikten sonra yazarından metnin ve tabloların MS Word 6.0 veya sonrası sürümüyle, şekillerin ise MS Excel 6.0 veya sonrası sürümüyle yazılmış bir kopyası, 3,5 İncelik diskette veya CD'de istenir. Şekillerin "Jpg" formatı ile gönderilmesi tercih edilir.
9. Yayın Kurulu, yazıda gerekli gördüğü sözcükleri değiştirebilir.
10. Kurallara uymayan yazılar yayınlanmaz.
11. Telif hakkı İstanbul Üniversitesi'nin belirlediği ücret ya da bu ücret karşılığı kadar dergi adedi olarak ödenir.
12. Yayınlanan her araştırmanın verilerinin 5 yıl süre ile araştırmacı tarafından saklanması zorunludur. Gerek yayın politikamız gerekse dahil olduğumuz ulusal yayın kuruluşlarının kuralları gereğince zaman zaman bazı yazıların verileri ve analiz programları yazarlarından istenebilecektir.

.....

.....